

*Љубиша Митровић**

**УНИВЕРЗИТЕТ
И ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ ДАНАС****

*„Ја бих помогао у свему
што би допринело повећању
духовне моћи Универзитета, или
допустите да кажем, његовој
еманципацији“
(Теодор Адорно)*

Сажетак

У овом раду разматра се положај и улога савременог Универзитета у процесу глобализације света, са посебним освртом на његову улогу у друштвеним променама у Србији. Аутор елаборира своју хипотезу о амбивалентној позицији и улози Универзитета у Србији – између потребе реформе и аутентичне модернизације и процеса зависне модернизације и инструментализације Универзитета у нас. Поента ауторових истраживања је да без аутентичне улоге Универзитета нема истинског стваралаштва, нити бржег изласка друштва из кризе и проналажење аутентичне алтернативе/пројекта дољег друштвеног развоја.

* Филозофски факултет Универзитет у Нишу

** Овај рад је део шире студије рађене у оквиру пројекта 179074 („Традиција, модернизација и национални идентитет у Србији и на Балкану у процесу евроинтеграције“) који реализује Центар за социолошка истраживања Филозофског факултета у Нишу а финансира Министарство за науку Републике Србије.

Кључне речи: глобализација, образовање, Универзитет, реформа, зависна модернизација, Србија

Савремени Универзитет на раскрићу између европског и англосаксонског модела високог образовања

Историја универзитетског образовања у преломним друштвеним трансформацијама у знаку је епохалних друштвених мена. Но, по правилу, Универзитети су, играли прогресивну или конзервативну улогу.

Први Универзитети су настали у средњем веку у Европи (у Италији у Болоњи, у Шведској – Упсала). Они су представљали обједињену заједницу високошколских установа и академица (наставника, сарадника и студената) која је бринула о унапређењу унутрашњег образовно-научног режима и академским слободама, тј. аутономији Универзитета у односу на власт (световну и црквену).

Преображај Универзитета од аристократског „торња од слоноваче“, у „фабрику од слоноваче“ у ери индустријализма, од критичког Универзитета (маја 1968.г.) до савремене болоњске-прагматичке „европејзације“ и „интернационализације“ и унификације Универзитета само илуструје стање перманентне кризе Универзитета и неопходност трагања за новим алтернативама, обновом критичког Универзитета будућности¹.

У доба хуманизма и ренесансе, а касније и у духу филозофије модерне и просветитељства, Универзитети, су све више израстали у одговорне институције друштва, које су задовољавале три основне функције: наставно-образовну, научно-истраживачку и културну-педагошку. *Европски Универзитети*, по правилу, тежили су синтези ових функција, оспособљавајући кадрове како за професију тако и за друштвени живот. На том фону, извршено је програмско обједи-

1 Видети рад Дерида, Ж., *Зенице Универзитета – принцип разлога и идеја Универзитета*, Београдски круг, 1997-1998, стр. 17-18, студије М. Печујлића, *Универзитет будућности*, НИН, 1980, као и чланак проф. др Николаса Милеч – Шол “Будућност Универзитета“, *Социолошки дискурс*, Бања Лука, бр. 1/2011, стр. 29-48.

њавање бројних наука и њихово профилисање допуњавано је хуманистичким садржајима општег образовања.

Универзитетско образовање најпре је било привилегија аристократских слојева. У XIX и XX веку, као резултат грађанских и социјалистичких револуција, класне и социјалне еманципације, настао је процес демократизације система образовања, његово проширивање на припаднике бројних друштвених слојева и група, и профилисање нових образовних потреба према захтевима националног тржишта и држава. У овом контексту трагало се за проналажењем мере – између уско-стручног и општег образовања. Универзитет је настојао да негује аутономију у односу на црквену и државну власт – али је често био идеолошки подређен силама поретка. Својим посланством у друштвеним променама најчешће је регрутовао идеологе и идеологије друштвених промена. Постојао је резервоар антисистемских актера друштвених промена, али и статус-quo, конзервације.

Европски модел Универзитета настојао је наћи меру између политехничког и општеобразовног профила образовања - између образовања висококомпетентних професионалаца и друштвено-педагошки спремних за живот у заједници. Унутрашњи режим студија очувао је равнотежу између образовне и васпитне функције. На тај начин – Универзитет је изграђивао специјалисте – професионалце за потребе савремене поделе рада али и свестрано образоване личности способне за укључивање у шире институције друштва.

Управо имајући, пре свега, европско искуство у образовању, *УНЕСКО је изградио свој модел образовања*, који је у функцији развоја здраве личности и перманентног образовања за живот. У том циљу Универзитети, као академске заједнице, и сами су представљали микродруштво са бројним функцијама – образовна, васпитна, научно-истраживачка и културна.²

Савремени Универзитет се налази на раскршћу. Наиме, под утицајем процеса неолибералне глобализације у свету, а пре свега у САД, Универзитет постаје све више сервис за школовање уских специјалиста за потребе тржишта и кор-

2 Видети о томе опширније у студији Ф. Мајор, *Сутра је увек касно*, Београд, Југословенска ревија, 1991.

порација. Све је више приватних Универзитета у односу на државне, чије се функције моделирају не према потребама државе и нација, већ према потребама корпорација и глобалне економије у доба постнационалних констелација. О овом Универзитету се пише као тржишно оријентисаном и отвореном. Ваља, међутим, рећи да он јесте отворен према корпорацијама и тржишту, али је све више затворен према друштву, које и само изнутра постаје високо подељено, противречно и конфликтно.

Англосаксонски модел Универзитета, заснован је на идеологији неолибералног тржишног фундаментализма. Он производи професионалне спецождере, за једнократну употребу, са смањеним коефицијентом друштвене интелигенције, високо инструментализоване за потребе корпоративног мега-капитала и транснационалних компанија. На делу је наглашен менаџерски и маркетиншки профил образовања за потребе хиперкласе на глобалном тржишту и „*друштва спектакла*“. Овакав Универзитет није више бастион слободарске мисли/интелигенције. Он не ствара интелектуалце новог доба, нити антисистемску интелигенцију, већ компрадорску, високо функционалну и интегрисану за потребе корпорација и других центара моћи. Оваква интелигенција и сама је део пролетеризованог најамног рада на нивоу средње класе, без прометејског етоса, тј. одговорности и спремности за учешће у ововременим друштвеним борбама. Универзитет је постао произвођач нових најамника и „јањичара“ за потребе ТНЦ и нове коалиције господара светске моћи.

Болоњска декларација управо је настала на фону процеса приватизације, рационализације/реорганизације Универзитета према потребама мега капитала у савремености. Она је настала из симбиозе интереса савремене политократске, технократске и корпоративне класе у свету— да се образовање подреди интересима ТНЦ и глобалне економије и институција за настајуће доба постнационалних констелација³. Главни циљеви тог образовања нису развој личности и одрживи развој друштва/света, већ јачање неоимперијалне одисеје „капитализма катастрофе“. За ту мисију потребни су високо компетентни професионалци, спецождери, менаџери

3 Видети студију Б. Дереча, *Универзитет на тржишту*, Клио, Београд, 2005.

и технократе, а не слободољубиве свестране личности. Уместо антисистемске интелигенције, прометејски оријентисане да критички истражује и мења свет потребни су системска интелигенција, високо интегрисана у савремену глобалну поделу рада и нови светски поредак моћи.⁴

*Болоњска декларација и светско-системска
инструментализација Универзитета у
служби мега-капитала и корпоратске класе*

Болоњска декларација усвојена је на састанку 29 министра за образовање европских земаља као програмска платформа реформе високошколских институција. Она је, касније, наметнута националним Универзитетима као обавезан европски стандард и смероказ реформе високог образовања. Највећи број Универзитета, посебно у земљама у транзицији, некритички је прихватио интенце из ове Декларације, настојећи да је спроведе у праксу, кроз нове облике институционалне организације и унутрашње реформе наставних планова/програма, са основним тежиштем на функционализацију / функционалну интеграцију високошколских институција у ефикасним и проходним на целом европском простору, да се појача покретљивост студената, наставника и сарадника у мрежи европске поделе рада. Речју, да се појача квалитет и ефикасност студирања. Иза декларисаних циљева системске реформе високог образовања права суштина лежи у интересу транснационалних корпорација да за своје потребе подреде високошколство, његове кадровске и научно-истраживачке капацитете. У том смислу, под фирмом залагања да се Универзитет подреди захтевима логике тржишта, настала је европска „шуварица на куб“⁴⁵.

Ако је у ери традиционалних друштава Империја градила моћ на доминацији војно-политичке силе, те је стога њој било потребно више младих, здравих ратника (отуда „данак

4 Видети Љ. Митровић, „Вирус неолиберализма у реформама образовања на платформи Болоњске декларације“, НСПМ, Београд, сајт www.nspm.rs.

5 Видети о томе опширније у студији Милана Узелца „Приче из Београдске шуме“, (Вршац, 2009), као и у нашем раду „Вирус неолиберализма и зависне модернизације у стратегији реформе и глобализацији образовања на платформи Болоњске декларације“, у књизи *Транзиција у периферни капитализам*, ИПС, Београд, 2009, стр. 115-126.

у крви“ као институција), данас посмодерна Империја влада „меком стратегијом“, за чију реализацију су потребни даровити кадрови из земаља у развоју и земаља у транзицији. Функционализација европског образовног система има, поред интегративне, и своју скривену функцију: „усисавање“, одабир најталантованијих кадрова из земаља полупериферије и периферије за одржање и развој нове Империје.

Системска интелигенција у компрадорској улози

Савремени Универзитети у Србији/Балкану па и у Европи, углавном школују/образују системску интелигенцију. Високо функционализирану и инструментализовану за потребе модерне поделе рада и владајућег поретка, институција моћи на националном и глобалном плану. О таквој интелигенцији, која је не само подређена логици капитал-односа, већ и игра компрадорску улогу у ширењу идеологије - новог светског поретка као „*новог врлог света*“, Бодријар и Дерида – пишу као „*интелигенцији зла*“, која производи професионалне идиоте/монструме.

Реформом образовања на Универзитету под фирмом модернизације и јачање ефикасности студирања разбијен је конзистентан систем образовања на факултетима, дезинтегрисане су предметне целине наука и дисциплина на посебне курсеве. На делу је дисциплинарни хаос и размрвљени рад. Такође, извршено је редуцирање програмских садржаја из општег хуманистичког образовања, историје националне културе, филозофије и социологије.

Универзитет све више школује једнодимензионалне стручњаке, „слатке роботе“, нове фах идиоте. По правилу, то су људи технократске прагматичне оријентације, неспособни да развију критичку самосвест. Овакви кадрови, су заробљеници ума уских професија, без развијеног ширег погледа на свет и критичког односа према стварности/савремености. Доминација сцијентистичког аналитичког ума у систему образовања, од њих ствара уске спецождере, неспособне да развију „социолошку машту“ и критички пропитују смисленост и одрживост актуелног поретка. Отуда постајући и сами жртва система образовања и моћи, они су пуки спрово-

диоци системских порука, нове идеологије која се приказује као дезидеологија/антиидеологија.

Системска интелигенција, као део компрадурске класе, заједно са псеудоелитама у привреди, политици и култури данас у нас и на Балкану, производи зависно друштво периферног капитализма. Она ради на оправдању/легитимацији моћи нових домаћих и страних газди/господара моћи: у лику нових капиталиста неоколонијалних „стратешких инвеститора“, реколонијације, протекторације и нових облика поробљавања. Наравно, своју мисију она оправдава под фирмом говора о модернизацији и либерализацији, реформи и демократизацији привреде и друштва; реализацији циљева транзиције и глобализације.

Оваква *лумпен интелигенција* је лукративна; у функцији је својих прагматичних интереса и легитимације, и очувања владајуће моћи. Поданичка је према домаћим и страним центрима моћи. Неспособна за критичку рефлексiju према постојећем поретку и без осећања одговорности да трага за новим алтернативама. Она следи самарићанску, малограђанску лозинку: *Не таласиј! Вежи коња, где ти газда каже!*

По правилу, она некритички и помодно велича и имитира све што је страно/оностранско, а потцењује наше/домаће. Она не верује у националне снаге/актере, прозелитска је и игра улогу „тројанског коња“ у сламању система вредности из националне традиције и културе. Она негује помодарски космополитизам иако је у суштини дубоко провинцијална по свом партикуларно егоистичном интересу, за које је спремна да жртвује све идеале и вредности.

Компрадорска лумпенинтелигенција, заједно са владајућом псеудоелитом, данас у нас негује *новоговор о капитализму без алтернативе*, под слоганом – ЕУ без алтернативе. У својој кадровској структури она има бројне аналитичаре, транзитологе, хиперглобофиле, еврофиле, претплаћене спин мајсторе, менаџере НВО и других облика/институција друштва спектакла.

Ови нови *произвођачи у транзицијској индустрији свести* из године у годину, како се криза продубљује а транзиција у капитализам показује своје право убилачко лице, све више производе нову медијску и идеолошку маглу, како би преусмерили пажњу становништва од суштинских друштве-

них националних проблема. Тако је у Србији настала *карневализација културе*, права фестиломанија, у лику бројних спектаклијада: роштиљијаде, бурекцијаде, баницијаде... И тако редом: од Југа до Севера, од Истока до Западних граница Србије, све јад до јада! Све то подсећа на време пропасти Рима и циничну лозинку: „Хлеба и игара“⁶. Нажалост, у Србији је све више *кич културе*⁶ и вашарских игара, а мање хлеба, само су туга, беда и безнађе, порасли до неба! У креирању овог *транзиционог спектакла*, нечасну улогу играју компрадорска интелигенција и мас-медији.

Нажалост, наука/Универзитет пред нарастајућом производњом *сјаја и беде нових куртизана*, као да ћути. Нема озбиљне социолошке анализе ових ново/старих „рибара људских душа“ (Ђ. Шушњић), нових тровача јавности.

Универзитет, који је деведесетих година био у првом плану антисистемских протеста, као да је данас заћутао. Његова бирократско-технократска управа је маргинализована, а студентске организације претворене у пуке огранке продужетке владајућих странака. Ретки су интелектуалци, који својим говором, као Сократ, Зола, Сартр, Бурдије или Чомски – трагајући за истином – изворима савремене структурне кризе у свету, упозоравају јавност камо путује овај пијани брод, Титаник на путу ка новој апокалипси.

Извесно је да се савремена криза (која није само економска) не може превазићи у оквиру постојеће неолибералне стратегије развоја и садашњег модела капитализма⁷. На науци, Универзитету и интелектуалцима је да трагају за новом алтернативом, која ће омогућити излазак из кризе и обезбедити даљи одржив и хуман развој човечанства.

Универзитет у Србији пред реформским изазовима и задацима

Универзитет у Србији треба да буде реформисан, како у погледу унутрашњег режима студија, тако и његове позиције и улоге у друштву. Он, од пуког сервиса привреде и

6 О функцији псеудокултуре видети социолошку студију Николе Божиловића, „*Кич култура*“, Ниш, 2006, стр. 96-167.

7 Видети о томе нашу анализу у студији „*Транзиција у периферни капитализам*“, Институт за политичке студије, Београд, 2009.

администрације и одржавања поретка статус *quo*-а, треба да израсте у капитални развојни ресурс и критичко еманципаторског актера друштвених промена.

Пре свега неопходно је већа повезаност образовања и науке, иновација и модернизације наставних програма са најновијим достигнућима светске науке. Нажалост, код нас се највећи број универзитетских наставника баве пуком предавачком делатношћу али не и научно-истраживачким радом. Отуда застарелост у наставним програмима и конзервација сазнања, уместо да постоји перманентна иновација/ освежавање планова и програма научним новувима, новим достигнућима у теорији и методологији научних сазнања.

Такође, потребна је нови модел образовних профила саобразно добу „*трећег таласа*“ и глобализације. Односно захтевима нових технологија и настајућој глобалној подели рада. Нови силабуси, нови образовни профили – који ће оспособљавати младе за њихово партиципирање у савременој подели рада. Без ових иновација, Универзитет ће створити „вишак“ непотребних кадрова за ново тржиште рада. Нову армију незапослених / незапосливих високошколаца, изгубљене „генерације очајних“.

Да би се остварили ови циљеви, који би појачали не само квалитет и ефикасност студирања, већ и брже запошљавање, неопходна је већа спрега Универзитета и привреде. Његова отвореност према тржишним импулсима, односно потребама које нуди / тј. потражњи коју артикулише.

На овом фону осавремењавања и модернизације Универзитетског образовања неопходан је висок степен информатизације Универзитета и његово опремање новим образовним технологијама.

Такође, неопходан је већи степен унутрашње интеграције Универзитета као заједнице наставника, сарадника и студената. Садашњи Универзитет је, нажалост, још увек аутархичан и тром. Извесно је да ће процеси рационализације у друштву, пре или касније, утицати да Универзитет мање буде буџетски паразит, а све више активан произвођач употребљивих знања и хуманистичког образовања. На ово ће га, између осталог, присилити и конкуренција на тржишту образовања, а пре свега, појава и квалитетни развој приват-

них Универзитета и њихова борба за своје „место под сунцем“.

Најзад, државни Универзитет ће се суштински реформисати или ће све више заостајати у развоју и очекивати је да ће све више смањивати. Између осталог, слаба држава тешко да ће моћи да финансира садашњу разуту и артрофирану мрежу државних Универзитета у Србији. Само реорганизован, професионално модернизован и компетентан Универзитет може својим кадровским потенцијалом и научним остварењима да буде пример друштву, његова авангарда узар и понос. Такао реформисан Универзитет је носилац креативне иницијативе и кључна национална институција развоја културе и еманципације друштва; фактор иновација од капиталних знања за будући развој и демократску интеграцију друштва. У супротном, Универзитет и сам постаје фактор конзервације умирања друштва, убијања наде младој генерацији у боље сутра.

Стварањем системске интелигенције и гушењем критичке слободарске мисли, режимски Универзитети постају продужени капитал-моћи и капитал-парламентаризма. Тиме они обављају нечасну идеологијску функцију и компрадорску улогу у одисеји Великог брата и снага новог империјализма у 21. веку.

Тржиште је реалност глобалној економији савременог света чије законитости Универзитети, као и други субјекти не смеју пренабрегнути а да не буду кажњени. Импулси тржишта радне снаге се морају истраживати и на основу њих прилагођавати образовни профили. Али, комплексне потребе друштва не могу се редуцирати само на тржиште. Постоје делатности и сфере друштва чије потребе се не могу мерити законима тржишта. Отуда истинска реформа Универзитета не сме бити формална. Она није могућа без темељне унутрашње реформе и примене метода научне анализе на сам реформски процес. Само научна критика може да подстакне и оснажи исту неку модернизацију и развој Универзитета. У супротном, јачаће процеси који блокирају његов развој и напредак.

*Поглед унапред: О мисији науке и
Универзитета у „будућности која је почела“*

Глобализација, као нов развојно-цивилизацијски циклус изнутра и споља, захватила је попут циновског таласа читав свет, прожимајући све области светског друштва, чинећи од њега „умрежено друштво“ постнационалних констелација. Тиме моћне полуге „трећег таласа“ померају границе света и сазнања, наше сазнајне мапе и нових технологија.

Савремена светска криза је системска, структурна и дугог вала. Она, нове технологије и глобализацију претвара у своју супротност. Уместо да служе развоју и еманципацији човека и човечанства оне служе за нове облике доминације и поробљавања.

У дијагнози савременог стања узрока светске кризе полазимо од три закључка / хипотезе значајних мислилаца нашег доба:

„Будућност је већ почела, али је лоше распоређена (В. Гибсона); Криза човечанства условљена је моделом анархистичке (читај неолибералне) глобализације (Ж. Атали) и „Главни узрок савремене кризе лежи у томе што човечанство није довољно човечно“ (Е. Морен).

Студије/анализе савремених критичких аутора показују да је *неолиберални модел развоја* довео до кризе капацитета реалне економије, девастације привреде, раста незапослености и друштвених и регионалних неједнакости у свету. Да је на фону развоја ове стратегије развоја у свету формиран асиметрични модел глобализације, који је омогућио да богати постају све богатији, а сиромашни све сиромашнији, као и конституисан моноцентрични глобализам у лику „новог светског поретка“, као поредак нових неједнакости у свету. На разураленом интересу снага мега-капитала као носиоца развоја данас су инструментализоване нове производне снаге технологије за реколонизацију и ново поробљавање света. У овом контексту и Универзитети, били свесни тога или не, постају део ланца, беочуг у новим облицима не само развоја већ и поробљавања света.

Волерстинова светска-системска анализа управо указује на реалне поделе и противречности у глобалном свет-

ском систему између земаља светског центра, полупериферије и периферије. На класну детерминисаност регионалне и глобалне поделе рада у савремености. На геокултуру друштва спектакла – која покрива, оправдава садашњи владајући систем расподеле друштвене моћи у свету, као и улогу фактора (државе и других институција) и антисистемских покрета у оспоравању капиталистичког поретка, као и у борби за нову антикапиталистичку алтернативу.

Управо да би се изменила природа глобализма и асиметричног модела глобализације, која је довела до тога – како вели Гибсон: да је у савремености „будућност која је почела лоше распоређена“, веома је значајна улога науке и Универзитета.

*Наука као развојни ресурс и истраживачи
као пионири „креативне деструкције“*

У савременој подели рада, у условима НТР и ИКТ „*добу трећег таласа*“ и нових технологија, Универзитет је агенс/актер друштвених промена. Снагом „креативне деструкције“ својим кадровским потенцијалом, он отвара капије будућности, пут ка умреженом друштву знања.

Нови изуми и производи, као технологије садашњости и будућности која је почела, управо се и зачиње у његовим радионицама. Ако је у ери првог таласа капитални ресурс била - њива; за време другог – фабрика; данас су то научно-истраживачки и развојни центри на Универзитетима. Такође Универзитет није пуки сервис привреде и осталих делатности, већ аутономан високо компетентан професионални креатор/покретач, пионир развоја читавог друштва и савремене цивилизације.

Илузија је политичке и привредне елите да су оне демијург савремених друштвених промена. Оне су само видљиви део „леденог брега“, у чијим дубинама рударе прави неимари/покретачи и креатори будућности. Номенклатура званичног друштва, са елитним „перјаницама“ само промовише вредности које креирају друге друштвене групе – оличене у науци, као кључном развојном ресурсу – на савременом врло конкурентном *тржишту сиве материје*. На њему се данас воде преломне битке за технолошко и стратегијско

лидерство у савременом свету. Због тога је и настојање центра моћи да науку и Универзитет подреде својим политичким потребама. Отуда жустра борба за „крађу и прекрађу“, талентованих даровитих кадрова, као и за управљање Универзитетима од стране савремене корпорације, технократије и политократије.

Наука је кључна полука процес глобализације света, интернационалног развоја производних снага, генерисања нове поделе рада и интеграције светског друштва на принципима дејства нових технологија и информатичког умрежавања. Но, у исто време, она је у систему друштвене моћи и још увек подређена силама изван себе: интересима мега капитала, корпорације и снага војно-политичког комплекса. Отуда њена инструментализација за потребе сила неостварене моћи и покушаји злоупотребе кључног ресурса развоја савременог друштва.

Да би одговорио развојној и цивилизацијској улози у глобалном добу које настаје, *Универзитет* мора и сам постати отворен и динамичан. Његове реформе треба да доведу до суштинске, квалитетне трансформације његових функција: наставно-образовне, научно-истраживачке и културно-педагошке. Уместо уситњавања образовних профила, Универзитет мора обезбедити нову реинтеграцију, синтезу свих наука (привредних, друштвених, хуманистичких) и афирмацију трансдисциплинарног приступа у истраживању; висок степен информатизације и интернационализације знања; покретљивости својих кадрова, њихову професионалну компетентност и друштвено-цивилизацијску одговорност за свет/човечанство, за будућност која се рађа.

Такав Универзитет неће бити пароксијалан, провинцијалан у суштинском смислу, али ће развијеном мрежом својих институција, омогућити да студенти/истраживачи из свих регија и друштвених слојева света партиципирају на/у њему. Он ће бити руковођен не начелима профита и инструменталне рационалности, већ начелима истине и креативности, прогреса и слободе, правде и човечности. Он ће одгајати нову генерацију високо професионалних компетентних стручњака, али и хуманистички социјализованих грађана света који нису заборавили на своје националне културе/идентитете.

Из његових образовних и научних радионица – произилазиће не само компетентни, квалитетни, ефикасни стручњаци, већ и одговорни правдољубиви људи. Здраве личности које ће изграђивати здраво друштво. Који ће културом мира, планетарним хуманизмом, биоетиком, служити одрживом развоју човечанства, и глобализацији разумевања и солидарности међу народима у свету.

Такав Универзитет поново ће реинтегрисати и реafirмисати принципе покрета Модерне и Просветитељства (*наука, прогрес, слобода*, или *слобода, једнакост, братство*), као и вратити часну/прометејску улогу интелектуалца – као стручњака и „живу савест“ свог народа и свог времена. Такав Универзитет прогнаће пигмеје духа и превртљиве карактере из своје радионице и вратити достојанство својим посланицима духа – монасима етике позива. Из њиховог стваралаштва произашће најдубља критика савременог друштва, али и реални алтернативни пројекти могућег даљег хуманог и одрживог развоја човечанства. Таквој фаустовској и прометејској улози науке и Универзитета својим истраживањима треба да допринесе и савремена критичка социологија.⁸

* * *

Савремени Универзитет је на раскришћу као и савремено друштво. Уверен сам да путеве/капије будућности могу отворити креативна наука и реформисан Универзитет, али не по мери интереса политократије и корпоратије већ човека и човечанства. Питање је: колико данас у себи – Универзитети имају реалног потенцијала за радикалну реформу по мери развојног цивилизацијског интереса човечанства? Упркос дубокој кризи савременог света, верујем у мисију таквог „*долазећег Универзитета*“, који је носилац прогреса и еманципације, о коме су писали интелектуалци попут Маркузеа, Пјера Бурдијеа и Жака Дериде. У супротном, он ће бити осуђен да служи политократској и корпоратској класи за репродукцију њеног капитала, и експанзију постварене моћи и ново поробљавање света.

8 Видети о томе у раду Љ. Митровића „Пледоаје за обнову критичке и хуманистичке улоге савремене социологије“, *Политичка ревија*, бр. 1/2011, Институт за политичке студије, Београд, стр. 173-185.

Ljubisa Mitrovic

*THE UNIVERSITY AND CONTEMPORARY
CHANGES IN SERBIA TODAY*

Summary

The paper analyses the position and the role of the contemporary university in Serbia in the processes of globalization, especially focusing thereby on its role in the social changes in Serbia. The author elaborates his hypothesis about the ambivalent position of the universities in Serbia today - their being in need of reform and authentic modernization, on the one hand, and their being involved in the processes of dependent modernization and instrumentalization, on the other. The paper makes the point that without an authentic role of universities in Serbia, there can be no true creativity, no overcoming the current crisis and no authentic project of better social development.

Key Words: globalization, education, University, reform, dependent modernization, Serbia.

Литература

Болоњски процес, „АлфаМ“, Москва, 2004.

Бок Дерек, Универзитет на тржишту, Клио, Београд, 2005.

Мирослав Печујлић, Универзитет будућности, НИН, Београд, 1980.

Милан Узелац, Приче из Болоњске шуме, Вршац, 2009.

Митровић, Љубиша, Транзиција и периферни капитализам, Институт за политичке студије, Београд, 2009.

Мајор, Федерико, Сутра је увек касно, Југословенска ревија, Београд, 1991.

Овај рад је примљен 6. септембра 2011. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 28. новембра 2011. године.